

popolnoma. Radi tega je Evgen opustil svoj prvotni namen, da bi osvojil trdnjavo in po zimi ostal v Bosni; zapustil je Sarajevo že 25. vinotoka. Pod njegovim varstvom je bežalo tudi jako veliko kristijanov; židove pa je ukazal ujetje odvesti.

Blizu sto let ni Sarajevo več videlo avstrijske vojske. A cesar Josip II. je namerjal zopet oprostiti bosanske kristijane; še več: namerjal je celó v zvezi s Katarino rusko končati sramotno gospodarstvo turško v Evropi. Junaku Lavdonu je izročil preimnitno nalogo, da pomore Bošnjakom. Tudi sedaj so bili Turki v strahu, ker so poznali „vruga“ Lavdona. Dne 9. grudnia l. 1788. je stopila njegova vojna v glavno bosansko mesto.

Še dandanes popeva narod v svojih pesmih oba junaka, posebno pa je našemu slovenskemu narodu znan hrabri Lavdon, ki je osvojil Beligrad.

Sarajevo vendar o tem času še ni bilo glavno mesto; do srede našega stoletja je stoloval turški vezir v Travniku, v Sarajevu je smel ostati samo dvakrat dvanajst ur; da, celó sultana so pripoznavali Sarajevčani le kot kalifa, ki je pač pošiljal duhovne svoje sodnike, a v svetnih rečeh je ukazovalo po starih navadah vladoželjno plemstvo. S kratka: Sarajevo je imelo oligarhično vlado ter je imelo razne pravice kot središče trgovine na suhem.

Veliko truda je stalo Turčijo, da si je v našem stoletju uklonila samozavestno mesto.

Bojevala se je v ta namen od leta 1817. do 1850., ko je nam že znani renegat Omar paša s svojo brezobzirnostjo in krutostjo upokoril Sarajevčane.

V berolinskem miru so odločile velevlasti, da Bosno in Hercegovino zasede Avstrija, da reši ondotne kristijane turške silovitosti, napravi mir ter uravna deželo po sedanjih potrebah. Težavna je bila naloga, katero je prevzel general Filipović, pa dovršil jo je častno. Bil je pa tudi mož za to. Sam Jugoslovan, je dobro poznal ne le jezik, ampak tudi navade naroda bosanskega; zvest svojemu vladarju je bil tudi navdušen vojak. V mnogih bitkah je zmagal tolpe roparja Hadži-Loje in stopil v Sarajevo dne 18. vel. srpana, na rojstveni dan presvetlega našega vladarja; ob 3. uri popoldne je zaplapolala naša cesarska zastava na stari trdnjavi nad mestom.

S tem slovesnim trenutkom se je začela za Sarajevo nova doba, doba rasti in mirnega razvoja. Sedanje Sarajevo je prejšnjemu komaj podobno. Da bi hoteli biti njega prebivalci, ne rečem hvaležni, ampak resnični in odkritosrčni, morali bi to priznati. Pa je-li tako? Pri katolikih gotovo, pri Srbih dvoumno, še bolj dvoumno pri Španjolih, — gotovo pa niso zadovoljni mohamedani, — brani jim verski fanatizem, dasi se jim ne godi niti najmanja krivica, marveč ravno nje vlada varuje kakor punčico v očesu.

(Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Trtna uš in trtoreja. Navod, kako se je mogoče vkljub trtni uši s trtorejo uspešno baviti. Po najnovejših skušnjah spisal Ivan Belé, učitelj na vinorejski šoli v Mariboru. Celje, 1893. Tiskal in založil Dragotin Hribar. 8°. Str. 116. Cena 40 kr. po pošti 5 kr. več. — To je pač zlata knjiga za naše vinorejce; zaslužila sta si pisatelj in izdajatelj, da jima izrečemo zanjo zahvalo. Omenjamo kratko vsebino: 1. pogl.: Vzroki prevratu v naši vinoreji. (Trtna uš.) 2. pogl.: Splošen popis ameriških trt. 3. pogl.: Pomnožitev trt. 4. pogl.: Cepljenje. 5. pogl.: Katere vrste evropskih (domačih) trt naj bi najbolj cepili? 6. pogl.: Naprava vinogradov. 7. pogl.: Sajenje z ozirom na cepljenje trt. 8. pogl.: Stroški. 9. pogl.: Razne drobtine. Dodatek. — Kdor, ne rečem: natančno prečita, ampak vsaj pregleda to knjigo, vidi takoj, kako je primerna, koristna in tudi potrebna. Zato bi bilo jako prav, da bi si jo vinorejci kupili in jo pazno čitali.

Saj vemo, da je nevednost najdražja stvar: dobra knjiga pa, za katero daš 40 kr., donese ti stotakov. Gledé na obseg in pa na to, da ima tudi slike, vidiš, da je knjiga jako po ceni. Agricola.

Igre in pesmi za otroška zabavišča in ljudske šole. Uredil Ivan Mercina, učitelj na c. kr. deški vadnici v Gorici. V Ljubljani. Izdala in založila „Družba sv. Cirila in Metoda“. 1893. Osmerka. 38 + 103. Cena 60 kr. vez. zvezku. — S to knjigo se je prav uspešno pomnožilo naše šolsko in pedagoško slovstvo. „Narodna šola v Ljubljani je že pred leti izdala Funtkovo ‚Zabavišče slovenskim otrokom‘. V tem nam je podala besedilo primerno slovenskim igram in pesmicam za otroška zabavišča (otroške vrte). Treba je bilo še prikladnih napevov. To potrebo je čutil tudi te knjižice urejatelj, ki biva kot član c. kr. izpraševalne komisije za otroška zabavišča že več let pri vsakoletnih praktičnih izpitih v tukajšnjem zabavišču slovenskem. Zategadelj je začel prirejati to-le zbirko otroških iger in pesmic, videč, da se tega dela ne

loti kaka druga spretnejša moč. — Gradivo je v tej zbirki tako razvrščeno, kakor v „Zabavišču“, in kakor se razvrščuje v obče v pesmaricah za otroška zabavišča drugih narodov. „Dodatek“ ima nekaj iger in dve pesmi, katerih besed ni v Funtkovi knjižici, katerih napevi so pa večinoma že znani v naših zabaviščih. Zbirki na čelu stoji dvajset pesmic nabožne vsebine, kakor veli izrek: Z Bogom začni vsako delo, da bo dober tek imelo. „Predgovor“, iz katerega smo povzeli te besede, obsega za tako knjižico nenavadno veliko stranij — 38, torej dobro tretjino. S tem ne rečemo, da ni potreben, le ime nam ni všeč. Morda bi se bilo bolje reklo: „Nauk o petju v otroških zabaviščih.“ Največ napevov je napravil gospod urednik sam. Kolikor smo se mogli prepričati, ne bode pri otrocih nikake težave z napevi, ker so lahki. Prav tako je vsebina izbrana dobro, kolikor se je namreč moglo res izbirati. Gospod urednik in pisatelj, kakor tudi družba sta s tem delom vrlo pospešila „zabavanje“ v otroških vrtih. L.

Hrvaška književnost.

Ribe. *Prirodoslovne i kulturne crtice.* Napisao dr. Mišo Kišpatić. Sa sto trideset i osam slika. Nagradjeno iz zaklade grofa Ivana Nep. Draškovića. Zagreb 1893. Str. VIII + 455. Knjižarska cena 3 gld.

Že več let ni Matica Hrv. izdala prirodoslovnega dela, zato je gotovo vsak ud vesel, da je dobil letos v roke zopet knjigo iz prirodoslovne znanosti. Prišle so na vrsto ribe, in prav ta stroka je jako lepa in zanimiva; hkrati je ribištvo jako važno v narodnem gospodarstvu, torej ima knjiga tudi praktično vrednost. Kakor v prejšnjih svojih prirodoslovnih delih, katera je Matica izdala, tako je tudi tukaj pokazal g. pisatelj, da je veščak v svoji stroki. — Ta knjiga je poučna, vendar pa tudi poljudna in bo izvrstno ustrezala ne le strokovnjaku ampak vsakemu omikancu. Pisatelj se je oziral zlasti na praktično stran, kar je hvalevredno; v ta namen je dodal tudi pouk o umetnem vzgajanju rib. Na veliko škodo narodnega gospodarstva je ribištvo po sladkih vodah jako nazadovalo v našem stoletju. Po raznih deželah gledajo, kako bi se temu pomaglo; tudi na Hrvaškem se v novjšem času mnogo dela, da bi se ribištvo zopet povzdignilo. K temu bo mnogo pripomogla brez dvombe tudi ta knjiga. Za lažjo porabo je dodan pregled in kratek opis vseh domačih rib. Primeren je imenik vseh rib, katere se v tej knjigi opisujejo. — Hrvaška imena raznih rib nam kažejo bogastvo hrvaškega jezika, in pa, kako lepo se je že razvila na Hrvaškem prirodoslovna znanost; zaradi nazivala ima ta knjiga še posebno vrednost. Prav dobro je, da je pisatelj dodal še povsod nemško, latinsko in talijansko ime.

Od 3—20 str. govori o vrednosti rib v narodnem gospodarstvu, o ribah kot človeški hrani,

o strupenih ribah, kemičnem sestavu ribjega mesa, potem o razvoju ihtijologije ali riboslovja od najstarejših časov do današnjega dne. Od 21—92 str. govori pisatelj o telesnem ustrojstvu rib in o umetnem vzgajanju (92—116), potem o ribjih sovražnikih (117—128) in o posameznih vrstah rib (129—401).

Ne razumemo, kako more pisatelj, govoreč o „duševnih sposobnostih“ rib, trditi o živalih, da „mislijo“ (str. 49.) in pa o ribjem „razumu“ (str. 52.). Kolikor se spominjamo, pisal je isti pisatelj nekdanj enako tudi o mravljah in čebelah. Je-li to morda na podlagi Darwinove teorije?

Mimogredé izražamo željo, da bi tudi naša Mohorjeva družba sčasoma izdala poljudno knjigo o ribah, kakor sedaj izdaje rastlinstvo; seveda s posebnim ozirom na slovenske dežele. F.

Ilirski glazbenici. *Priloži za poviest hrvatskoga preporoda.* Napisao Fr. Š. Kuhač. Sa osam slika. Nagradjeno iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića. Zagreb 1893. Str. VII + 285. Cena 1 gld. 20 kr.

Doba ilirskega preporoda je velikanskega pomena v političnem in kulturnem oziru v zgodovini hrvaškega naroda. Ž njo se začinja novo življenje na Hrvaškem. Narodni jezik, slovstvo, vede, lepe umetnosti — vse je začelo kliti, kakor cvetice pomladi. V resnici je bila ta doba — doba splošnega navdušenja, katero se mlajšemu pokolenju zdi včasih najivno, celo smešno. In vendar je le tako navdušenje moglo odstraniti one silne ovire, ki so bile na poti političnemu in kulturnemu napredku naroda hrvaškega. Vsakdo, ki se je le količkaj zavedal, hotel je biti pisatelj, pesnik, umetnik. Kaj čuda torej, če se med pisatelji in pesniki nahajajo ljudje, ki k temu niso imeli pravega poklica. Tako je pri vsakem narodu, kadar nastopa kako novo pot. Kakor v pesništvu, tako se jih je mnogo poskušalo tudi v narodni glasbi, jeden uspešno, drugi manj srečno. Vendar je tudi to treba vedeti, če hočemo dobiti pravi in popoln pojem o lepi ilirski dōbi.

V hrvaškem slovstvu se je že mnogo pisalo o slovstvenem delovanju v ilirski dōbi, a o glasbi malo in še to raztreseno. Zatorej je ta knjiga jako dragocena za zgodovino ilirske dobe. Slavnoznani in marljivi skladatelj in muzikolog hrvaški, Kuhač, je že l. 1887. opisal življenje in delovanje najznamenitnejšega ilirskega skladatelja, Vatroslava Lisinskega, letos nam pa podaje osemnajst življenjepisov drugih ilirskih skladateljev. Med temi glasbeniki sta tudi dva Slovenca: Ferdo Livadič (Wiesner), za Lisinskim največji skladatelj ilirske dōbe, in pa slavni pesnik „Djulabij“, Stanko Vraz. Prvi se je rodil v Celju na Štajerskem dné 30. velikega travna leta 1798., a umrl je dné 5. prosinca l. 1878. v Samoboru blizu Zagreba. Stanka Vraza smo poznali doslej kot ljubkega pesnika, duhovitega kritika in gorečega rodoljuba, a na njegove zasluge za na-